

Brüssel, 7.7.2020
COM(2020) 296 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE
2019. aastal kolmandatele riikidele antud makromajandusliku finantsabi rakendamise
kohta

{SWD(2020) 125 final}

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

2019. aastal kolmandatele riikidele antud makromajandusliku finantsabi rakendamise kohta

SISUKORD

1	SISSEJUHATUS	3
2	MAKROMAJANDUSLIKU FINANTSABI PROGRAMMID 2019. AASTAL .	4
2.1	Ülevaade.....	4
2.2	2019. aastal abisaajariikides rakendatud makromajandusliku finantsabi programmid ...	5
2.2.1	<i>Tuneesia</i>	5
2.2.2	<i>Jordaania</i>	6
2.2.3	<i>Moldova</i>	7
2.2.4	<i>Gruusia</i>	8
2.2.5	<i>Ukraina</i>	9
3	MAKROMAJANDUSLIKU FINANTSABI OTSTARBEKA KASUTAMISE TAGAMINE: TEGEVUSE HINDAMINE, JÄRELHINDAMINE JA AUDITID...	10
3.1	Tegevuse hindamine.....	10
3.2	Järelhindamine	10
3.2.1	Tuneesia I MFA.....	11
3.2.2	Gruusia II MFA	12
4	MAKROMAJANDUSLIKU FINANTSABI RAHASTAMISVAHENDIGA SEOTUD ÜLDISED ARENGUSUUNAD.....	12
4.1	Makromajandusliku finantsabi rahastamisvahendi toimimine	12
4.2	Edasine areng: makromajanduslik finantsabi järgmises mitmeaastases finantsraamistikus.....	13
5	UUED ABITAOTLUSED JA KOMISJONI EDASISED ETTEPANEKUD – EELARVESEISUND	14
5.1	Makromajandusliku finantsabi kasutamine laienemisprotsessis osalevates riikides ja naabruspoliitika riikides COVID-19 kriisi kontekstis.....	15

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

2019. aastal kolmandatele riikidele antud makromajandusliku finantsabi rakendamise kohta ⁽¹⁾

1 SISSEJUHATUS

Makromajanduslik finantsabi (MFA) on ELi rahastamisvahend⁽²⁾, mida laiendatakse maksebilansikriisis partnerriikidele. Makromajanduslik finantsabi aitab tugevdada makromajanduslikku ja finantsstabiilsust ELi naaberriikides või sellele geograafiliselt lähedastes riikides, soodustades ühtlasi struktuurireformide rakendamist. Sellega täiendatakse koos Rahvusvahelise Valuutafondiga (IMF) loodud väljamakseid tegevast kohandamis- ja reformiprogrammi, mille olemasolu on ka makromajandusliku finantsabi andmise eeldus. Kuna surve lahendada maksebilansiprobleeme väheneb, saab partnerriik muu hulgas suurendada oma eelarvepoliitilist manööverdamisruumi, parandada oma võla jätkusuutlikkust ning saada abi, et suunata tähelepanu vajalikele reformidele keskendumisele. Makromajanduslikku kohandamist hõlbustades saavad makromajandusliku finantsabi programmid panustada sotsiaalsesse arengusse, andes riigile rohkem aega ja võimalusi tegeleda kriisi algpõhjustega.

Makromajanduslikku finantsabi antakse enamasti laenuna, mille jaoks komisjon laenab rahalisi vahendeid kapitaliturgudelt ning laenab need abisaajariigile edasi, või mõnel juhul toetusena, mida rahastatakse ELi eelarvest, või laenude ja toetuste kombinatsioonina.

Makromajanduslikku finantsabi antakse osamaksetena ja ainult siis, kui konkreetset struktuurireformide kriteeriumid on täidetud. See on aluseks tugevate kohanemis- ja reformimeetmete rakendamisele, mille eesmärk on taastada abisaajariigi majanduse pikaajaline jätkusuutlikkus. Makromajandusliku finantsabi andmise eelduseks on ka inimõiguste austamine, õigusriigi põhimõtte järgimine ja tõhusate demokraatlike mehhanismide olemasolu abisaajariigis. Sel viisil täiendab makromajanduslik finantsabi ELi korrapärast koostööabi ning aitab saavutada laiemat eesmärki, milleks on stabiilsuse säilitamine ja heaolu edendamine ka väljaspool ELi. ELi naabruses püsiva makromajandusliku ja poliitilise ebastabiilsuse taustal on makromajanduslik finantsabi leidnud laialdaselt tunnustust tõhusa kriisidele reageerimise vahendina, mis võimaldab ELil sekkuda nähtaval ja paindlikul viisil ning millel on oluline poliitiline võimendav mõju⁽³⁾. Seda kinnitavad mitme lõpetatud makromajandusliku finantsabi programmi sõltumatu järelhindamise tulemused⁽⁴⁾.

¹ Aruanne põhineb tabelil, mis oli kättesaadav 2020. aasta mai seisuga.

² Muudele ELi mittekuuluvatele riikidele kui arenguriikidele antava makromajandusliku finantsabi õiguslik alus on Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELi toimimise leping) artiklid 212 ja 213.

³ Makromajanduslik finantsabi täiendab ka muid naabuspiirkonnale suunatud ELi välistegevusi või -vahendeid, sealhulgas eelarvetoetus. Eelarvetoetust käsitlev 2019. aasta aruanne on kättesaadav aadressil https://www.euneighbours.eu/sites/default/files/publications/2019-10/budget_support_trends_and_results_2019.pdf.

⁴ Kõikide järelhindamise tulemustega saab tutvuda komisjoni veebisaidil aadressil https://ec.europa.eu/info/evaluation-reports-economic-and-financial-affairs-policies-and-spending-activities_en.

Erinevalt teistest ELi välistegevuse rahastamisvahenditest ei anta makromajandusliku finantsabiga rahalist toetust regulaarselt programmilisel alusel. Sellepärast aktiveeritakse konkreetseid makromajandusliku finantsabi programme mitmeaastase finantsraamistiku 2021–2027 raames ka edaspidi iga üksikjuhtumi kohta tehtud otsuse põhjal. Nende suhtes kohaldatakse seadusandlikku tavamenetlust, mis tähendab, et iga programmi jaoks on vaja Euroopa Parlamendi ja nõukogu heakskiitu.

Käesolev aastaaruanne on koostatud kooskõlas komisjoni teavitamiskohustustega, mis on sätestatud mitmes Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsuses makromajandusliku finantsabi programmide kohta. Aruandega koos esitatakse komisjoni talituste töödokument, mis sisaldab makromajandusliku keskkonna ja üksikute makromajandusliku finantsabi programmide rakendamise üksikasjalikumad analüüsi.

2 MAKROMAJANDUSLIKU FINANTSABI PROGRAMMID 2019. AASTAL ⁽⁵⁾

2.1 Ülevaade

2019. aastat iseloomustas Jordaania ja Tuneesia makromajandusliku finantsabi programmide edukas lõpuleviimine: komisjon maksis mõlema programmi viimased osamaksed aasta jooksul välja. Lisaks tehti uusi edusamme Moldova poolelioleva makromajandusliku finantsabi programmi rakendamisel, kus oli tulnud ette märkimisväärseid viivitusi, ja Ukraina makromajandusliku finantsabi programmiga, mis viidi 2020. aasta mais edukalt lõpule. Komisjon tegi 2019. aasta septembris ettepaneku algsatada Jordaania uus makromajandusliku finantsabi jätkuprogramm, mille kaasseadusandjad võtsid vastu 2020. aasta jaanuaris.

Makromajandusliku finantsabi programmide rakendamise olukord on järgmine.

- **Tuneesia II MFA:** 6. juulil 2016 kiitis EL heaks Tuneesiale kuni 500 miljoni euro suuruse laenudest koosneva täiendava makromajandusliku finantsabi (MFA II) andmise⁽⁶⁾, mis makstakse välja kolme osamaksena. Vastastikuse mõistmise memorandum ja krediidikorralduse leping jõustusid 2017. aasta augustis. II MFA esimene, 200 miljoni eurone osamakse maksti välja 25. oktoobril 2017. Teine, 150 miljoni eurone osamakse maksti välja 24. juunil 2019 ning kolmas ja viimane, 150 miljoni eurone osamakse 30. oktoobril 2019.
- **Jordaania II MFA:** 14. detsembril 2016 võtsid kaasseadusandjad vastu otsuse ⁽⁷⁾ anda Jordaaniale 2015. aastal lõppenud 180 miljoni euro suuruse programmi järeelmeetmena täiendavat makromajanduslikku finantsabi (II MFA) kuni 200 miljoni euro ulatuses, tervikuna laenudena. ELi ja Jordaania vaheline vastastikuse mõistmise memorandum allkirjastati 19. septembril 2017. Esimene, 100 miljoni eurone osamakse maksti välja 17. oktoobril 2017 ning teine ja viimane väljamakse tehti 3. juulil 2019.

⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. juuli 2016. aasta otsus (EL) 2016/1112 täiendava makromajandusliku finantsabi andmise kohta Tuneesiale (ELT L 186, 9.7.2016, lk 1).

⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. detsembri 2016. aasta otsus (EL) 2016/2371 täiendava makromajandusliku finantsabi andmise kohta Jordaania Hašimiidi Kuningriigile (ELT L 352, 23.12.2016, lk 18).

- **Moldova MFA:** 13. septembril 2017 võtsid kaasseadusandjad vastu otsuse anda Moldovale makromajanduslikku finantsabi kuni 100 miljoni euro ulatuses, sellest kuni 40 miljonit eurot toetustena ja kuni 60 miljonit eurot laenudena. ELi ja Moldova vahel sõlmitud vastastikuse mõistmise memorandum, krediidikorralduse leping ja toetusleping jõustusid 2018. aasta jaanuaris. 2018. aasta juunist 2019. aasta juunini oli makromajandusliku finantsabi programm poliitiliste eeltingimuste täitmata jätmise tõttu peatatud. Pärast valitsuse vahetumist 2019. aasta juunis ja uusi jõupingutusi reformide tegemiseks tegi EL 2019. aasta oktoobris esimese, 30 miljoni eurose osamakse (20 miljonit eurot laenudes ja 10 miljonit eurot toetustes). Teine osamakse võidakse teha tõenäoliselt 2020. aastal eeldusel, et kõik tingimused on täidetud. Programm lõpeb 2020. aasta juulis.
- **Gruusia III MFA:** 18. aprillil 2018 võtsid kaasseadusandjad vastu otsuse anda Gruusiale täiendavat makromajanduslikku finantsabi (III MFA) kuni 45 miljoni euro ulatuses. Sellest antakse 35 miljonit eurot laenudes ja 10 miljonit eurot toetustes. MFA jõustus 2018. aasta novembris, pärast õigusdokumentide ratifitseerimist Gruusia parlamendis. Esimene osamakse summas 20 miljonit eurot maksti välja 2018. aasta detsembris ning teine osamakse summas 25 miljonit eurot (20 miljonit eurot laenudena ja 5 miljonit eurot toetustena) on plaanis välja maksta 2020. aastal olenevalt ülejäänud poliitiliste tingimuste täitmisest ning eeldusel, et IMFi programmi rakendatakse kavakohaselt.
- **Ukraina IV MFA:** 9. märtsil 2018 esitas komisjon ettepaneku anda Ukrainale täiendavalt 1 miljardi euro ulatuses makromajanduslikku finantsabi laenudena, mis makstakse välja kahe osamaksena aastatel 2018–2019. Kaasseadusandjad võtsid otsuse vastu 4. juulil 2018 ning MFA jõustus pärast seda, kui Ukraina parlament ratifitseeris 2018. aasta novembris vastastikuse mõistmise memorandumid ja krediidikorralduse leping. Esimene osamakse summas 500 miljonit eurot maksti välja 2018. aasta detsembris ning teine ja viimane osamakse summas 500 miljonit eurot 2020. aasta mais.

2019. aastal maksti kokku välja 430 miljonit eurot (420 miljonit eurot laenudes ja 10 miljonit eurot toetustes). Lisades 1A ja 1B on esitatud üksikasjalikum teave tegelike väljamaksete kohta riikide ja piirkondade kaupa 2019. aasta lõpu seisuga.

2.2 2019. aastal abisaajariikides rakendatud makromajandusliku finantsabi programmid

2.2.1 Tuneesia

Tuneesias on viimase kaheksa aasta jooksul pikka aega kestnud majandussurutis, mille põhjuseks on keerukas poliitiline ja majanduslik üleminek pärast 2011. aasta revolutsiooni ja sellele järgnenud riigikorra muutumist. Samuti on riiki mõjutanud ebastabiilsus ja konfliktid piirkonnas (eelkõige Liibüas). Mitu 2015. aastal toimunud terrorirünnakut halvasid riigi turismisektori.

Majanduskasv jäi 2019. aastal pärast mõningast paranemist 2018. aastal (2,7 %) ja nappi 1,4 % aastast keskmist kasvu aastatel 2015–2017 tagasihoidlikuks (hinnanguliselt 1 %). Töötus oli 2019. aasta viimases kvartalis ligikaudu 15 % juures endiselt suur (sealjuures oli töötus palju suurem naiste ja noorte seas) ning inflatsioon oli pärast 2018. aasta juunis 7,8 %-ga aastakümne kõrgeimale tasemele jõudmist 2019. aastal keskmiselt 6,75 %. Turismisektori headele tulemustele vaatamata on jooksevkonto puudujääk endiselt väga suur (2019. aastal hinnanguliselt 10,3 %, olgugi et see on väiksem võrreldes 11,3 %-ga 2018. aastal) ja see on ebakindluse põhiallikas. Välisvõlg kasvas 2019. aastal edasi

(2019. aasta kolmanda kvartali lõpus oli see võrreldes 82,3 %-ga 2018. aastal hinnanguliselt 88,7 % SKPst). Võla teenindamise tasud jätkavad kasvamist ja on alates 2010. aastast dinaarides (praeguses väärtuses) peaaegu kolmekordistunud. Välisvaluutareservid taastusid 2019. aastal pärast 2018. aasta septembris täheldatud rekordmadalat taset, mis vastas 69 päeva impordile, 2019. aasta lõpuks vähesel määral tasemeni, mis vastab ligikaudu 110 päeva impordile. Valitsemissektori eelarve puudujääk oli 2018. aastal 4,9 % SKPst ja see peaks 2019. aasta lõpuks vähenema 4,5 %-le. Pärast viimastel aastatel täheldatud suurt kasvu jäi valitsemissektori võlg 2019. aastal eeldatavasti stabiilselt umbes 77 % juurde SKPst.

Tuneesia sõlmis 2013. aasta juunis IMFiga esimese tugilaenulepingu summas 1,75 miljardit USA dollarit. Leping lõppes 2015. aasta detsembris. 20. mail 2016 kiitis IMFi juhatus heaks Tuneesia nelja-aastase laiendatud rahastamisvahendi programmi kogusummas 2,9 miljardit USA dollarit (375 % kvoodist), mis on ette nähtud riigi majandus- ja rahandusreformikava toetuseks. Pärast programmi heakskiitmist (juunis 2016) ja programmi viit esimest läbivaatamist (2017. aasta juunis, 2018. aasta märtsis, 2018. aasta juulis, 2018. aasta septembris ja 2019. aasta juunis) on seni välja makstud umbes 1,6 miljardit USA dollarit. Tehniline teabevahetus jätkus, kuid programmiga tehti aasta viimastel kuudel vähe edusamme, osaliselt valimiste (parlamendi- ja presidendivalimised) nõudliku ajakava ning valitsuse moodustamise pikalevenimise tõttu. Laiendatud rahastamisvahendi programm lõpetati 2020. aasta aprillis, kui Tuneesia taotles IMFilt kiirrahastamisvahendi alusel uut hädaabi, et tegeleda COVID-19 pandeemia puhkemisest tulenevate vajadustega.

EL andis Tuneesiale ajavahemikus 2014–2017 esimese makromajandusliku finantsabi programmi (I MFA) raames 300 miljonit eurot laene. Tuneesia ametivõimud taotlesid 2015. aasta augustis teise makromajandusliku finantsabi programmi (II MFA) algatamist ning Euroopa Parlament ja nõukogu kiitsid selle 2016. aasta juulis heaks. Programmi poliitiliste tingimuste eesmärk oli ennekõike tugevdada Tuneesia riigi rahanduse juhtimist ja maksupoliitikat, võitlust korruptsiooni vastu, sotsiaalkaitseüsteemi, finantsvaldkonna reguleerimist ja tööturgu ning parandada ärikliimat. Esimesed 200 miljonit eurot laene (500 miljoni euro suurusest kogusummast) maksti välja 2017. aasta oktoobris. Pärast asjaomaste poliitiliste tingimuste täitmist maksti teine ja kolmas osamakse (mõlemad 150 miljonit eurot) välja 2019. aasta juulis ja novembris, millega viidi programm edukalt lõpule.

2.2.2 Jordaania

Piirkonna ebastabiilsus halvendas endiselt Jordaania välispoliitilist ja eelarvepositsiooni. 2019. aasta esimesel kolmel kvartalil jäi SKP kasv võrreldes eelmise aastaga üldjoontes stabiilselt 2 % ligidale. Sellest ei piisanud, et ära hoida töötuse suurenemist, mis kasvas 18,6 %-lt 2018. aastal 19,1 %-le 2019. aasta kolmandas kvartalis. 2019. aasta lõpus oli ka inflatsioon märkimisväärselt vähenenud, mis suurendas tarbijahinnaindeksit võrreldes 4,5 %-ga 2018. aastal 0,3 %. Eelarve konsolideerimisel tehtud edusammud ei jätkunud. 2019. aasta esimesel 11 kuul suurenes valitsemissektori eelarve puudujääk, sealhulgas välistoetused, võrreldes 3,5 %-ga 2018. aasta samal perioodil 4,5 %-le SKPst.

Jordaania valitsemissektori koguvõlg suurenes 94,4 %-lt 2018. aasta lõpus 2019. aasta oktoobri lõpuks 96,9 %-le SKPst. Valitsemissektori välisvõlg moodustas 2019. aasta oktoobri lõpus 40,1 % SKPst. Umbes 73 % Jordaania valitsemissektori välisvõlast oli nomineeritud USA dollarites, millega Jordaania valuuta seotud on, samas kui umbes pool Jordaania valitsemissektori välisvõlast võlgnetakse avaliku sektori võlausaldajatele.

Ekspordi väärtus kasvas 8,6 %, samas kui impordi väärtus vähenes 2019. aasta esimese 10 kuu jooksul 5,5 %. Koos turismiga teenitud tuluga (9,9 %) aitas see 2019. aasta esimese üheksa kuu jooksul vähendada märkimisväärselt jooksevkonto puudujääki (3,4 %-le SKPst või 4,8 %-le SKPst, kui toetused välja arvata) võrreldes 9,3 %-ga 2018. aasta samal perioodil.

Välisrahastustingimused on muutunud ebasoodsamaks. Sissetulevate välismaiste otseinvesteeringute maht jätkas vähenemist nagu ka eelmistel aastatel, sealjuures küündis netosissevool 2019. aasta esimeses kolmes kvartalis 473,1 miljoni Jordaania dinaarini (võrreldes 542,5 Jordaania dinaariga 2018. aastal). See 2019. aasta netosissevool, mis moodustab umbes 2 % SKPst, on pisut väiksem kui Jordaania võrreldavates riikides (Egiptus ja Tuneesia). Seda seostatakse mitmete teguritega, näiteks Süüria konflikt, piirkonna ebastabiilsus, suurenev valitsemissektori võlg, nõrk ärikeskkond ja majanduse vähenenud konkurentsivõime.

2019. aasta novembri lõpus püsisid välisvaluuta brutoreservid (sealhulgas kuld ja eriarveldusühikud) 13,7 miljardi USA dollari juures (mis on samaväärne umbes 7½ kuuga ühe aasta impordist), mis on suurem kui 2018. aasta lõpus täheldatud 12,5 miljardit USA dollarit.

Jordaania teine makromajandusliku finantsabi programm (200 miljonit eurot laenudes) maksti välja 2017. aasta oktoobris (100 miljonit eurot) ja 2019. aasta juulis (100 miljonit eurot). Programmi poliitiliste tingimuste eesmärk oli tugevdada Jordaania riigi rahanduse juhtimist, maksupoliitikat, sotsiaalseid turvavõrke, haridussüsteemi ja kutseharidust, aga ka riigi tööturupoliitikat, et suurendada nii Jordaania kodanike kui ka Jordaania elavate Süüria pagulaste tööhõivevõimalusi.

Pärast seda, kui Jordaania ametivõimud taotlesid 6. septembril 2019 uue makromajandusliku finantsabi programmi algatamist, võttis komisjon vastu ettepaneku kolmanda makromajandusliku finantsabi programmi algatamise kohta summas 500 miljonit eurot, mis antakse laenudena. Euroopa Parlament ja nõukogu võtsid ettepaneku vastu 15. jaanuaril 2020. Selles nähakse ette 300 miljoni euro väljamaksmine 2020. aastal ja 200 miljoni euro väljamaksmine 2021. aastal, olenevalt programmi rakendamisest.

30. jaanuaril 2020. aastal jõudsid IMF ja Jordaania töötajate tasandi kokkuleppeni umbes 1,3 miljardi USA dollari suuruse uue nelja-aastase laiendatud rahastamisvahendi loomises. Juhatus kiitis kokkuleppe heaks 25. märtsil 2020.

2.2.3 Moldova

Moldovas on viimastel aastatel valitsenud suhteline majandusstabiilsus ning jätkus taastumine 2014.–2015. aasta panganduskriisist. 2019. aastal oli SKP reaalkasv pärast neljandas kvartalis toimunud märkimisväärset aeglustumist 3,6 %.

Inflatsioon kiirenes (võrreldes eelmise aastaga) 2019. aastal hüppeliselt, jõudes detsembris 7,5 %-ni. See peaks aga 2020. aastal vähenema Moldova riigipanga 5 % ± 1,5 % eesmärgi poole, kuna 2019. aastal inflatsiooni soodustavate tegurite, nagu toiduainete ja reguleeritud hindade mõju kaob. Pärast eelarve stabiliseerumist aastatel 2017–2018 halvenes eelarve olukord 2019. aasta esimeses pooles valimistega seotud reformide ja välisrahastuse katkemise tõttu. Pärast 2019. aasta augustis võetud parandusmeetmeid oli aga 2019. aasta eelarve puudujääk 1,5 % SKPst.

Jooksevkonto puudujääk suurenes 2018. ja 2019. aastal märkimisväärselt, küündides 2019. aasta kolmandas kvartalis 11,5 %-ni SKPst (võrreldes 5,8 %-ga SKPst 2017. aastal). See halvenemine kajastab energeetikaga mitteseotud impordi tugevat kasvu, mida

tõukab tagant suurenenud tarbimisnõudlus. Kaubandusbilansi puudujääki tasakaalustavad osaliselt rahaülekanDED, mis jäid 2019. aastal umbes 15 % juurde SKPst. Välismaiste otseinvesteeringute maht on viimastel aastatel olnud madalal tasemel, umbes 2 % SKPst, kuid see suurenes 2019. aastal oluliselt tänu suure Kuproset registreeritud Moldova põllumajandusettevõtte eurovõlakirjade emissioonile. Reservid on IMFi programmis ette nähtud eesmärgist tunduvalt suuremad ja küündisid 2019. aasta detsembri lõpuks 3,1 miljardi USA dollarini (mis vastab viie kuu impordile).

2014. aasta kriisi järel taotles Moldova IMFilt toetust ning 2016. aasta novembris kiitis IMF heaks kolmeaastase laiendatud laenuvahendi ja laiendatud rahastamisvahendi summas 183 miljonit USA dollarit. IMF lõpetas 2019. aasta septembris laiendatud laenuvahendi ja laiendatud rahastamisvahendi raames neljanda ja viienda läbivaatamise ning tegi kättesaadavaks 24 miljonit eriarveldusühikut (umbes 33,8 miljonit USA dollarit). Programmi viimane, kuues läbivaatamine lõpetati 2020. aasta märtsis.

2017. aasta septembris võtsid Euroopa Parlament ja nõukogu vastu otsuse anda Moldovale makromajanduslikku finantsabi. 2017. aasta novembris sõlmiti Brüsselis Moldova ametiasutustega vastastikuse mõistmise memorandum, milles esitati majanduspoliitilised tingimused, ning see jõustus 2018. aasta jaanuaris. Vastastikuse mõistmise memorandum sisaldab 28 poliitilist tingimust, mis keskenduvad viiele reformivaldkonnale: avaliku sektori juhtimine; finantssektori juhtimine ja järelevalve; võitlus korruptsiooni ja rahapesu vastu; energiasektori reformid ja ärikliima parandamine; ning põhjalike ja laiaulatuslike vabakaubanduslepingute rakendamine.

Esimese osamakse väljamaksmine lükati 2018. aasta juunis edasi pärast Chişinău linna peavalimiste tulemuse läbipaistmatut tühistamist. Pärast valitsuse vahetumist 2019. aasta juunis ja uusi reformipüüdlusi, sealhulgas ülejäänud vastastikuse mõistmise memorandumi tingimuste täitmist, tehti 2019. aasta oktoobris otsus esimese osamakse väljamaksmise kohta. Teatud poliitiliste eeltingimustega seotud konkreetsete toimingute tegemise korral võidakse teine osamakse maksta välja 2020. aastal, kuid kolmas osamakse jääb tõenäoliselt tegemata, kuna programm lõppeb 2020. aasta juulis.

2.2.4 Gruusia

2019. aastal oli Gruusia SKP reaalkasv hinnangute järgi 5,2 %, seda tänu nii sise- kui ka välisnõudlusele. Esialgsete andmete kohaselt ennustatakse, et valitsemissektori eelarve puudujääk suureneb 2019. aastal võrreldes 0,9 %-ga 2018. aastal peaaegu 3 %-ni SKPst. Valitsemissektori võla ja SKP suhtarv oli 2019. aastal umbes 41 %, mis on veidi suurem kui 2018. aastal täheldatud 40,4 % SKPst. Gruusia maksebilanss paranes 2019. aasta jooksul oluliselt, ennekõike tänu ekspordi suurenemisele, mis vähendas 2019. aasta esimeses kolmes kvartalis jooksevkonto puudujääki umbes 3 %-le SKPst. Gruusia välisvaluutareservid on viimastel aastatel suurenenud, ulatudes 2019. aasta lõpuks kokku 3,5 miljardi USA dollarini (peaaegu nelja kuu impordikate).

2017. aasta aprillis leppisid Gruusia ja IMF kokku 290 miljoni USA dollari suuruse laiendatud rahastamisvahendi algatamises, mille kehtivust pikendati 2019. aasta lõpus ühe aasta võrra, 2021. aasta aprillini. Laiendatud rahastamisvahendi rakendamine kulgeb hästi. Üldjoontes lõpetati viis programme läbivaatamist, nagu algselt kavandatud. 2019. aasta detsembris jõudsid IMF ja Gruusia ametivõimud töötajate tasandi kokkuleppele seoses viienda programmi läbivaatamisega, millega tehti Gruusiale kättesaadavaks umbes 41,4 miljonit USA dollarit.

Gruusia valitsus taotles ELilt⁸ 2017. aasta juunis täiendavat makromajanduslikku finantsabi. Euroopa Parlament ja nõukogu võtsid 2018. aasta aprillis vastu otsuse uue makromajandusliku finantsabi programmi algatamise kohta kogusummas 45 miljonit eurot (10 miljonit eurot toetustes ja 35 miljonit eurot laenudes). Pärast vastastikuse mõistmise memorandumi ja kaasnevate lepingute jõustumist 2018. aasta novembris maksti 2018. detsembris välja esimene 20 miljoni euro suurune osamakse (5 miljonit eurot toetustena ja 15 miljonit eurot laenudena). Järgmine samm makromajandusliku finantsabi programmi rakendamisel on teise ja viimase 25 miljoni euro suuruse osamakse (5 miljonit eurot toetustena ja 20 miljonit eurot laenudena) väljamaksmine, kui Gruusia täidab kõik asjaomased poliitilised tingimused. Lisaks nendele poliitilistele eeltingimustele ja IMFi programmi heale edenemisele püütakse konkreetsete poliitiliste tingimustega tugevdada Gruusia majanduses avaliku sektori finantsjuhtimist, finantssektorit, sotsiaal- ja tööturupoliitikat ning ettevõtluskeskkonda. Nende tingimuste rakendamisega on hästi edasi jõutud, kuid see pole veel täielikult lõpule viidud.

2.2.5 Ukraina

Pärast sügavat majanduslangust aastatel 2014 ja 2015, mil SKP vähenes rohkem kui 16 %, hakkas Ukraina majandus 2016. aastal taas kasvama ja on sellest ajast saati hoogustunud. SKP reaalkasv oli eelmise aastaga võrreldes 2019. aasta kolmandas kvartalis 4,1 %. Kuigi majanduse elavnemist on mõjutanud nõudlus, on kapitali kogumahutus põhivarasse püsinud ajalooliselt madalal tasemel, umbes 17 % juures SKPst, mis on tunduvalt vähem kui võrdlusrühma üle 25 % tase, mida selles arengujärgus riikidelt oodatakse. Töötuse määr vähenes võrreldes 2017. aasta alguses saavutatud 10,1 % tipptasemega 2019. aasta teises kvartalis 8,5 %-le. Tänu aastapõhisele 16,4 % kasvule 2019. aasta oktoobris, mis osutab umbes 11 % reaalkasvule, küündis keskmine palk nominaalväärtuses umbes 430 USA dollariga samaväärsele tasemele. Tarbijahindade inflatsioon on vähenenud märkimisväärselt, 14,1 %-lt 2018. aasta jaanuaris 4,1 %-le 2019. aasta detsembris, võimaldades seega Ukraina Keskpangal saavutada edukalt oma keskpika perioodi inflatsioonieesmärki jõuda 2019. aasta lõpuks 4–6 %-ni. Ukraina valitsus on teinud viimase viie aasta jooksul ka märkimisväärsed edusamme riigi rahanduse konsolideerimisel. Valitsemissektori eelarve puudujääk vähenes 4,5 %-lt SKPst 2014. aastal 2,0 %-le SKPst 2019. aastal. Valitsemissektori võlg vähenes 80,9 %-lt SKPst 2016. aastal 50,3 %-le SKPst 2019. aastal.

Ukraina majandus on püsinud väga avatud, olgugi et kaupade ja teenuste impordi ning ekspordi kombineeritud maht on alates 2015. aastast vähenenud. Eksport on vähenenud tunduvalt rohkem kui import, mis selgitab, miks kaupade ja teenuste negatiivne bilanss on suurenenud 2,6 %-lt SKPst 8,5 %-le samal perioodil. Jooksevkonto puudujääk on olnud palju väiksem (2017. aastal 1,9 %, 2018. aastal 3,3 % ning 2019. aastal prognooside kohaselt 2,5 % SKPst) tänu olulistele ja kasvavatele välismaistele sissetulevatele rahavoogudele, mida tõukavad ennekõike tagant välismaised rahaülekanded. Sissevool välismaistest otseinvesteeringutest püsis 2019. aastal suhteliselt madalal tasemel 2,8 miljardi USA dollari juures (2,0 % SKPst). Portfell ja muud investeeringud, nii era- kui ka avaliku sektori investeeringud, olid aga piisavalt tugevad, et tagada üldine positiivne tasakaal (mille puhul on võetud arvesse ka välisriikide elanikke), kasvades 2019. aastal 2,7 miljardi USA dollarini (1,9 % SKPst). Ukraina vähendas oma brutovälisvõlga 129 %-lt SKPst 2015. aastal 79,5 %-le 2019. aastal.

⁸ Gruusia esimese ja teise makromajandusliku finantsabi programmi kohta anti lubadus 2008. aasta oktoobris Brüsselis toimunud rahvusvahelisel rahastajate konverentsil. Need programmid – kummagi maht 46 miljonit eurot – rakendati aastatel 2009–2010 ja 2015–2017.

Ametlikud reservid suurenesid 17,8 miljardilt USA dollarilt 2018. aasta juulis 25,3 miljardi USA dollarini 2019. aasta detsembris, mis on võrdne kaupade ja teenuste nelja kuu ekspordiga. Tugev väliste likviidsete vahendite sissevool tekitas suurema nõudluse grivna järele, mis kallines 2019. aastal USA dollari suhtes 14,7 %. Et vähendada kallinemist ja toetada reserve, sekkus riigipank välisvaluutaturule ning ostis omamaistelt pankadelt võrreldes 1,4 miljardi USA dollariga 2018. aastal 2019. aastal 7,9 miljardit USA dollarit.

Aastatel 2014–2018 maksis EL Ukrainale nelja järjestikuse makromajandusliku finantsabi programmi raames välja kokku 3,3 miljardit eurot madalate intressidega laenude kujul. Praegune 1 miljardi eurone makromajandusliku finantsabi programm, mis makstakse välja laenudena, võeti vastu 2018. aasta juulis. Programmi poliitilised tingimused keskenduvad ennekõike riigi rahanduse juhtimisele, korruptsioonivastasele võitlusele ning riigi omanduses olevate ettevõtete ja sotsiaalpoliitika reformidele. Esimene osamakse, 500 miljonit eurot, maksti välja 2018. aasta novembris. Teine ja viimane osamakse summas 500 miljonit eurot maksti välja 2020. aasta mais, millega viidi programm edukalt lõpule.

IMF jõudis 2019. aasta detsembris töötajate tasandi kokkuleppeni uue programmi algatamise kohta Ukrainas (kolmeaastane 5,5 miljardi USA dollariline laiendatud rahastamisvahend). Lisaks emiteeris valitsus 2019. aastal kodumaisel esmasturul 227,6 miljardi Ukraina grivna väärtuses võlakirju. Keskmine tootlus, võttes arvesse kõiki tähtaegu, oli 114 % suurem kui 2018. aastal, kuid vähenes 19 %-lt jaanuaris 11,6 %-le detsembris. Samal perioodil vähenesid ka rahastamiskulud USA dollarites ja eurodes vastavalt 6,5 %-lt 3,7 %-le ja 4,5 %-lt 2,2 %-le.

3 MAKROMAJANDUSLIKU FINANTSABI OTSTARBEKA KASUTAMISE TAGAMINE: TEGEVUSE HINDAMINE, JÄRELHINDAMINE JA AUDITID

3.1 Tegevuse hindamine

Kooskõlas ELi finantsmääruse nõuetega hindab komisjon välisnõustajate abiga tegevusi, et saada piisavat kindlust selle kohta, et haldusmenetlused ja raharinglus abisaajariikides toimivad.

Tegevuse hindamisel keskendutakse riigi rahanduse juhtimise süsteemidele, eelkõige sellele, kuidas on korraldatud rahandusministeeriumi ja keskpanga tegevus ning milliseid menetlusi nad rakendavad, ja konkreetsemalt sellele, kuidas hallatakse kontosid, kuhu kantakse ELi vahendid. Lisaks pööratakse erilist tähelepanu väliste auditeerimisasutuste toimimisele, nende sõltumatusle, tööprogrammidele ja nende teostatava kontrolli tõhususele. Kontrollitakse ka kesktasandi riigihankemenetlusi.

2019. aastal ei algatatud uute makromajandusliku finantsabi programmide kontekstis ühtegi tegevuse hindamist. Jordaania uue III MFA programmi tegevust hinnatakse 2020. aasta esimesel poolaastal.

3.2 Järelhindamine

Kooskõlas ELi finantsmääruse ja vastavate makromajanduslikku finantsabi käsitlevate otsustega teeb komisjon pärast makromajandusliku finantsabi programmide lõpuleviimist

nende järelhindamise, et teha⁹ kindlaks selliste abiprogrammide mõju. Hindamise peamised eesmärgid on:

- i. analüüsida makromajandusliku finantsabi mõju abisaajariigi majandusele ja eriti riigi välispositsiooni jätkusuutlikkusele;
- ii. hinnata ELi sekkumise lisaväärtust.

2019. aastal said valmis komisjoni talituste töödokumendid Gruusia II MFA programmi ja Kirgiisi Vabariigi MFA programmi järelhindamise kohta ning need avaldati selle aasta detsembris. Selle hindamise põhitulemuste kokkuvõtte esitati ka 2018. aasta makromajandusliku finantsabi aastaaruandes. 2019. aastal sai komisjon ka väliste töövõtjate aruande Tuneesia I MFA programmi järelhindamise kohta. Töö sellega kaasneva komisjoni talituste töödokumendiga, mille on koostanud majandus- ja rahandusküsimuste peadirektoraat, lõpetatakse ja avaldatakse 2020. aasta esimeses pooles.

2019. aastal algatas komisjon ka Ukraina kolmanda makromajandusliku finantsabi programmi järelhindamise. Välistöövõtjate aruanne järelhindamise tulemuste kohta ning sellele lisatud komisjoni talituste töödokument valmivad ja avaldatakse eeldatavasti 2020. aasta jooksul.

3.2.1 Tuneesia I MFA

Tuneesia I MFA (rakendatud aastatel 2014–2017) järelhindamisest nähtus, et ELi makromajanduslik finantsabi oli asjakohane, ühtne, tulemuslik ja tõhusalt rakendatud.

Absoluutväärtuses oli Tuneesia makromajandusliku finantsabi programm selle vastuvõtmise ajal suuruselt kolmas MFA programm alates 2000. aastast, mis vastas 2015. aastal 0,5 %-le ja 2017. aastal 0,3 %-le SKPst. Peamised konsulteeritud sidusrühmad olid ühel meelel, et makromajandusliku finantsabi suurendamine algselt väljapakutud 250 miljonilt eurolt 300 miljoni euron oli õige otsus. Makromajanduslikku finantsabi osutati 300 miljoni eurose laenu kujul väga soodsatel tingimustel, mida ei oleks olnud võimalik turult leida. Kuigi makromajandusliku finantsabi programmi rakendamisel tekkisid viivitused, ei mõjutanud see selle asjakohasust, arvestades valitsevate makromajanduslike tingimuste ja Tuneesia riigi suurenenud eelarvevajadusi pärast 2015. aasta terrorirünnakuid ning tema võla teenindamise kohustusi.

Seega leiti, et I MFA programmi suurus, vorm ja ajastus olid Tuneesia rahastusvajaduste suhtes asjakohased ja sobivad. MFA programmil oli positiivne, olgugi et väike mõju võla jätkusuutlikkusele ja see andis Tuneesia ametivõimudele rohkem eelarvepoliitilist manööverdamisruumi. Selle tingimuslikkus oli asjakohane ja kooskõlas riigi prioriteetidega ning mängis olulist rolli ametiasutuste tähelepanu juhtimises reformidele.

Hindamisel jõuti järeldusele, et programm pakkus selget ELi lisaväärtust, vähendades survet maksebilansile ja suurendades ametiasutuste eelarvevaru. Lisaks aitas see hoida kokku raha tänu soodustusega intressimääradele ja makromajandusliku finantsabi laenu tähtaegadele, mis olid finantsturgude omadega võrreldes pikemad. Programm töötati välja ja rakendati edukalt tihedas koostöös Tuneesia ametivõimude ja peamiste rahvusvaheliste partneritega.

⁹ Kõikide järelhindamise tulemustega saab tutvuda komisjoni veebisaidil aadressil https://ec.europa.eu/info/evaluation-reports-economic-and-financial-affairs-policies-and-spending-activities_en.

Viimasena leiti hindamisel, et I MFA-l oli positiivne, kuid piiratud sotsiaalne mõju nii makromajanduslike tingimuste (soodustades sotsiaalkulude korrigeerimist ja toetamist) kui ka tingimuslikkuse otsese mõju säilitamise teel. See sotsiaalne mõju oli aga mõnevõrra piiratud sotsiaalkulude ebatäieliku suunamise tõttu, kuigi seda on käsitletud II MFA programmi poliitiliste tingimuste raames.

3.2.2 Gruusia II MFA

Gruusia II MFA (rakendatud aastatel 2015–2017) järelhindamisest nähtus, et ELi makromajanduslik finantsabi oli asjakohane, ühtne, tulemuslik ja tõhusalt rakendatud.

II MFA oli ELi poolt Gruusiale pakutava tervikliku abipaketi ühtne osa, mis kajastas nende sekkumiste tihedat koordineerimist. ELi lisaväärtus avaldus kõige selgemini Gruusia struktuurireformide protsessi stimuleerimises, kuna see aitas lahendada riigis esinevaid asjakohaseid reformiga seotud probleeme. Hindamisel leiti, et mõni tervishoiu ja panganduse valdkonna täiendav poliitikameede oleks võinud olla samuti asjakohane, kuid nende rakendamisel oli vaja arvesse võtta makromajandusliku finantsabi tingimuste loetelu. Nende valdkondade meetmed lisati hiljem 2018. aastal heakskiidetud praeguse Gruusia makromajandusliku finantsabi programmi poliitiliste tingimustena.

Hindamisel leiti, et makromajandusliku finantsabi programm aitas parandada Gruusia valitsemissektori võla jätkusuutlikkust ning aitas tänu makromajandusliku finantsabi programmi pikemale tähtajale ja väiksematele intressimääradele märkimisväärselt säästa. Programm töötati välja ja rakendati edukalt tihedas koostöös Gruusia ametivõimude, IMFi ja Maailmapangaga. Viivitus vastuvõtmisel oli tingitud kaasseadusandjate vahelistest protseduurilistest erimeelsustest. Hindamisel leiti aga, et programmi heakskiitmise erakordselt pikk tähtaeg ei põhjustanud tõhususe vähenemist, sest alates 2010. aasta lõpust kuni 2014. aasta juulini ning 2015. aasta keskpaigast 2017. aasta aprillini ei olnud Gruusias IMFi väljamaksetega seotud programmi (makromajandusliku finantsabi osutamise eeltingimus). See oleks takistanud makromajandusliku finantsabi väljamaksmist isegi siis, kui programm oleks varem heaks kiidetud.

Viimasena leiti hindamise käigus, et II MFA avaldas üldiselt positiivset sotsiaalset mõju. See aitas parandada avalike tervishoiuteenuste kvaliteeti ja tõhusust, kuigi selles valdkonnas tehtavad edusammud on ebaühtlased ning seda käsitletakse 2018. aastal heaks kiidetud makromajandusliku finantsabi programmi poliitiliste tingimuste raames. Makromajandusliku finantsabi programm hõlbustas ka makromajanduslikku kohandamist ja tagas seeläbi sotsiaalkulutuste tegemise.

4 MAKROMAJANDUSLIKU FINANTSABI RAHASTAMISVAHENDIGA SEOTUD ÜLDISED ARENGUSUUNAD

4.1 Makromajandusliku finantsabi rahastamisvahendi toimimine

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 2013. aasta ühisdeklaratsioonis makromajandusliku finantsabi¹⁰ kohta on kõnealune abi määratletud makromajanduslikku ja rahalist laadi abina ning selgelt sätestatud, et selle eesmärk on „taastada nende abikõlblike riikide ja territooriumide jätkusuutlik välisrahastamine, kel on välisrahastusega raskusi. Sellega

¹⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu ühisdeklaratsioon, mis võeti vastu koos otsusega anda Gruusiale täiendavat makromajanduslikku finantsabi (12. augusti 2013. aasta otsus (EL) 2013/778). Kättesaadav aadressil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013D0778&from=EN>.

peaks kaasnema sellise poliitilise programmi rakendamine, mis hõlmaks programmitöö perioodil maksebilansi olukorra parandamiseks võetavaid tugevaid kohandamis- ja struktuurireformimeetmeid, ning asjaomaste lepingute ja programmide tugevam rakendamine liidus.“

Sama ühisdeklaratsiooni 6. põhimõtte punktis a on sätestatud, et „makromajandusliku finantsabi andmise eeltingimuseks peaks olema see, et abikõlblik riik või -territoorium järgib tulemuslikke demokraatlikke mehhanisme, sh parlamentaarne mitmeparteisüsteem ja õigusriigi põhimõte, ning tagab inimõiguste austamise“. Komisjon jälgib koos Euroopa välisteenistusega makromajandusliku finantsabi programmi kogu elutsükli jooksul kõnealuste poliitiliste eeltingimuste täitmist ja iga väljamakse sõltub nende täitmisest.

2018. aastal tegi Euroopa Parlamendi väliskomisjon Gruusia III MFA ja Ukraina IV MFA kohta tehtud uute ettepanekute õigusloomeprotsessi raames mitu muudatusettepanekut, mis olid seotud komisjoni ettepaneku poliitiliste eeltingimustega, mis järgisid 2013. aasta ühisdeklaratsiooni kokkulepitud vormi. Euroopa Kontrollikoja eriaruandes ELi poolt 2016. aastal Tuneesiale osutatud abi kohta sätestati, et pikaleveninud otsustusprotsess võib seada ohtu makromajandusliku finantsabi põhieesmärgi, milleks on anda maksebilansikriisi olukorras kiiresti abi.

2019. aastal ja 2020. aasta alguses võtsid Euroopa Parlament ja nõukogu Jordaania III MFA kohta tehtud uue ettepaneku õigusloomeprotsessi raames vastu komisjoni ettepaneku (avaldatud 6. septembril 2019), mis põhines 2013. aasta ühisdeklaratsiooni kokkulepitud vormil. Õigusloomeprotsess oli tõhus ja võimaldas komisjonil alustada Jordaania ametivõimudega läbirääkimisi vastastikuse mõistmise memorandumil üle juba 2020. aasta jaanuaris.

Komisjon peab oluliseks, et kuna makromajandusliku finantsabi rahastamisvahendil puudub ametlik õiguslik alus, mis kehtiks kõigi programmide puhul, peaks rahastamisvahend ka edaspidi põhinema väljakujunenud ja laialt levinud põhimõtetel ning otsustusprotsessidel, mida kõik institutsioonid järgivad ja peavad enda jaoks siduvaks.

Lisaks osutavad väljaspool ELi piire asetleidvad geopoliitilised, julgeoleku- ja majandusarengud vajadusele tugevama mitmepoolse Euroopa järele. Et nendele suundumustele reageerida, on üks uue komisjoni kuuest põhieesmärgist tugevdada Euroopa rolli maailmas. ELi võime reageerida kiiresti ja tõhusalt, sealhulgas makromajandusliku finantsabi rahastamisvahendi abil, on selle eesmärgi saavutamiseks ülioluline.

Sellest tulenevalt ja tulevikku silmas pidades teeb komisjon 2020. aastal aastatel 2010–2020 rakendatud makromajandusliku finantsabi programmide **metahindamise**. Hinnatakse makromajandusliku finantsabi rahastamisvahendit reguleerivaid põhimõtteid ja eripärasid, et saada sisendteavet selle kohta, kuidas parandada rahastamisvahendi asjakohasust, toimivust, tõhusust, lisaväärtust ja võimet vastata ELi välistegevuse prioriteetidele, samuti makromajandusliku finantsabi meetmete igapäevast juhtimist. Lisaks algatab komisjon arutelu makromajandusliku finantsabi rahastamisvahendi kohaldamisala, sealhulgas selle geograafilise kohaldamisala kohta ja selle kohta, milline on selle koostoime muu ELi välispoliitikaga.

4.2 Edasine areng: makromajanduslik finantsabi järgmises mitmeaastases finantsraamistikus

Kuna ELi naabruses püsib geopoliitiline ja majanduslik ebastabiilsus, mida suurendavad 2020. aastal koroonaviiruse üha suurenevast levikust tingitud humanitaar- ja majanduslikud tagajärjed, on vajadus ELi makromajandusliku finantsabi järele ka

lähiaastatel tõenäoliselt suur ja võib isegi kasvada. Seetõttu tegi komisjon 2014.–2020. aasta mitmeaastase finantsraamistiku läbivaatamise käigus ettepaneku tugevdada makromajandusliku finantsabi rahastamisvahendit, suurendades selle laenuandmisvõimet 500 miljonilt eurolt aastas 2 miljardile eurole. Euroopa Parlament ja nõukogu toetasid seda eesmärki.

2. mail 2018 võttis komisjon vastu teatise 2021.–2027. aasta mitmeaastase finantsraamistiku kohta. ELi välistegevuse puhul tegi komisjon ettepaneku olemasolevaid rahastamisvahendeid ühtlustada, et paremini teadvustada seda, mida EL teeb, vältida kattuvusi, muuta protsessid vähem koormavaks, suurendada tõhusust ja vastastikust täiendavust ning paremini näidata ELi lisaväärtust. On tehtud ettepanek koondada mitu 2014.–2020. aasta mitmeaastase finantsraamistiku rahastamisvahendit uude naabruspoliitika, arengu- ja rahvusvahelise koostöö rahastamisvahendisse (NDICI). Makromajandusliku finantsabi programme hakatakse sellegipoolest rakendama vajaduse korral iga üksikjuhtumi kohta tehtud otsuse põhjal ja nende programmide otsustusprotsess peaks jääma eraldiseisvaks. Seega kohaldatakse makromajandusliku finantsabi suhtes endiselt seadusandlikku tavamenetlust, mis tähendab, et iga programmi jaoks on vaja Euroopa Parlamendi ja nõukogu heakskiitu.

Makromajandusliku finantsabi laenud on tagatud NDICI raames loodava välistegevuse tagatisega. Välistegevuse tagatis hõlmab era-, ja riigisektori ja riigi haldusüksuste tagatise (EFSD+), makromajandusliku finantsabi laene ning Euratomi välislaene. Välistegevuse tagatist toetab uus ühine eraldisfond, mis hõlmab nii olemasolevat välistegevuse tagatisfondi kui ka teisi, nii ELi haldusala väliseid kui ka siseseid tagatisfonde. Komisjon tegi 2018. aasta mais ettepaneku, et välistegevuse tagatisega tagatud tegevuste kogusumma peaks olema kuni 60 miljardit eurot, millest 14 miljardit eurot eraldatakse makromajandusliku finantsabina antavateks laenudeks 9 % suuruse määraga, nagu tehakse praegu. See on kooskõlas makromajandusliku finantsabi aastase laenumahuga 2 miljardit eurot, mis lepiti kokku mitmeaastase finantsraamistiku 2014–2020 läbivaatamise käigus, kinnitades rahastamisvahendi suurt Euroopa lisaväärtust ja arvestatavat mõju. Lisaks sellele jätkatakse makromajandusliku finantsabi raames toetuste andmist abikõlblikele riikidele, mis on erakordselt ebakindlas olukorras.

27. mail 2020 esitles komisjon COVID-19 pandeemia tagajärgedele reageerimiseks **muudetud ettepanekut mitmeaastase finantsraamistiku (2021–2027) kohta** ning erakorralist Euroopa Liidu taasteabirahastut („Next Generation EU“) kogusummas 750 miljardit eurot (2018. aasta hindades). Välistegevuse valdkonnas tähendaks see täiendavat 16,9 miljardit eurot (praegustes hindades), millest 11,4 miljardit eurot on mõeldud välistegevuse tagatiseks ja 5,5 miljardit eurot humanitaarabiks. Välja pakutud suurendamine suurendaks välistegevuse tagatise ülemmäära algselt välja pakutud 60 miljardilt eurolt 130 miljardi euroni, mis enam kui kahekordistab EFSD+ tagatiste ja makromajandusliku finantsabi laenude võimalikku mahtu.

5 UUED ABITAOTLUSED JA KOMISJONI EDASISED ETTEPANEKUD – EELARVESEISUND

2020. aastat iseloomustab ennekõike käimasolevate makromajandusliku finantsabi programmide rakendamine vastavalt eespool kirjeldatule. See hõlmab viimase osamakse tegemist Gruusia III MFA programmi raames ja ülejäänud osamaksete tegemist Moldaavia programmi raames, kui nõutavad tingimused on täidetud. Lisaks, olenevalt sellest, kui kiiresti vastastikuse mõistmise memorandumid läbirääkimised kulgevad, võidakse ka Jordaania III MFA esimesed kaks osamakset teha 2020. aastal.

5.1 Makromajandusliku finantsabi kasutamine laienemisprotsessis osalevates riikides ja naabruspoliitika riikides COVID-19 kriisi kontekstis

Koroonaviiruse puhang on kujunenud üleilmseks pandeemiaks, mis nõuab kiiret koordineeritud üleilmset reageerimist, et kaitsta inimesi, päästa elusid ja tegeleda majanduslike tagajärgedega.

Selle taustal võttis komisjon 22. aprillil 2020 vastu ettepaneku osutada 10-le laienemisprotsessis osalevale ja naabruspoliitika riigile 3 miljardi euro ulatuses makromajanduslikku finantsabi, et aidata neil vähendada koroonaviiruse pandeemia majanduslikke tagajärgi. Sellele ettepanekule lisandus Euroopa tiimi pakett, ELi tugev ja eesmärgipärane reageerimisstrateegia toetamiseks partnerriikide jõupingutusi koroonaviiruse pandeemiaga tegelemisel. Euroopa Parlament ja nõukogu võtsid selle otsuse vastu 25. mail 2020.

Paketi osana kiitis EL heaks makromajandusliku finantsabi laenude järgmise väljamaksmise: Albaania Vabariik (180 miljonit eurot), Bosnia ja Hertsegoviina (250 miljonit eurot), Gruusia (150 miljonit eurot), Jordaania Hašimiidi Kuningriik (200 miljonit eurot), Kosovo (100 miljonit eurot), Moldova Vabariik (100 miljonit eurot), Montenegro (60 miljonit eurot), Põhja-Makedoonia Vabariik (160 miljonit eurot), Tuneesia Vabariik (600 miljonit eurot) ja Ukraina (1,2 miljardit eurot).

See makromajandusliku finantsabi pakett ja selle kiire vastuvõtmine Euroopa Parlamendi ja nõukogu poolt on oluline näide ELi solidaarsuse kohta partnerriikidega enneolematu kriisi olukorras.

Tabelis 2 on esitatud ülevaade toetustena antava makromajandusliku finantsabi kulu- ja maksekohustuste ning makromajandusliku finantsabi laenude väljamaksete kohta 2018., 2019. ja 2020. aastal (esialgsed andmed). Makromajandusliku finantsabi laenude väljamaksed moodustavad 2020. aastal eeldatavalt 860 miljonit eurot (või 3 860 miljonit eurot, kui 25. mai 2020. aasta otsusega ette nähtud COVID-19-ga seotud makromajanduslik finantsabi makstakse 2020. aastal täielikult välja).

Tabel 2.

**Makromajandusliku finantsabi toetuste kulukohustused ja maksekohustused ning
makromajandusliku finantsabi laenude väljamaksed 2018–2020 (eurodes)**

	2018	2019	2020 (esialgne)
Kulukohustuste assigneeringud toetuste jaoks eelarves	42 086 000	27 000 000	20 000 000
Tegevuse hindamine, riiklike kulutuste ja finantsaruandluse uuringud, järelhindamine	408 677	125 900	500 000
Gruusia II MFA (otsus vastu võetud)	10 000 000	-	-
Muud võimalikud MFA programmid			määratletakse hiljem
Kulukohustused kokku	10 408 677	125 900	500 000
Sidumata eelarveassigneeringud	31 677 323	26 874 100	19 500 000
Maksekohustuste assigneeringud toetuste jaoks eelarves	42 086 000	27 000 000	27 000 000
Tegevuse hindamine, riiklike kulutuste ja finantsaruandluse uuringud, järelhindamine	102 133	304 949	-
Gruusia II MFA (otsus vastu võetud)	5 000 000	-	5 000 000
Moldova MFA (otsus vastu võetud)	-	10 000 000	30 000 000
Muud võimalikud MFA programmid	-	-	määratletakse hiljem
Maksekohustused kokku	5 102 133	10 304 949	35 000 000
Toetuste jaoks kasutamata jäänud assigneeringud	36 983 867	16 695 051	-8 000 000 ¹¹
Makromajandusliku finantsabi laenude väljamaksed			
Gruusia II MFA (otsus vastu võetud)	15 000 000	-	20 000 000
Tuneesia II MFA (otsus vastu võetud)	-	300 000 000	-
Ukraina IV MFA (otsus vastu võetud)	500 000 000		500 000 000
Jordaania II MFA (otsus vastu võetud)	-	100 000 000	-

¹¹ Võimalik maksepuudujääk, mis tuleks katta (tavaliselt ümberpaigutamise abil) kui Moldova makromajandusliku finantsabi programmi kaks ülejäänud osamakset (ning nendes sisalduv toetus) makstakse välja.

Moldova MFA (otsus vastu võetud)	-	20 000 000	40 000 000
Jordaania III MFA (otsus vastu võetud)	-	-	300 000 000
COVID-19 MFA programmid (otsus vastu võetud)			3 000 000 000
Makromajandusliku finantsabi laenude väljamaksed kokku	515 000 000	420 000 000	3 860 000 000